

מכתבים

(המשך מעמוד 3)

שהתחלק, טיפס ובלע הרים, והידוע כאוכל אדמה, ניגן על חלילו לאהובתו. **יגאל וייסמן**, נתניה

מחאה חריפה

על גליון מיוחד מאוד («הצופן: אד"מ», העולם הזה 6.10.87).

הנני נמנה עם הציבור הגדול מאוד של קוראי (וקוני) העולם הזה, בקביעות, זה שנים, בגלל תוכנו העובדתי, המגוון והחופשי.

לפיכך הריני להביע מחאתי החריפה על כך שבגליון האחרון הקדיש העולם הזה חצי גליון (30 מתוך 50 עמודי העיתון) לק. צטניק וסיפורו החדש.

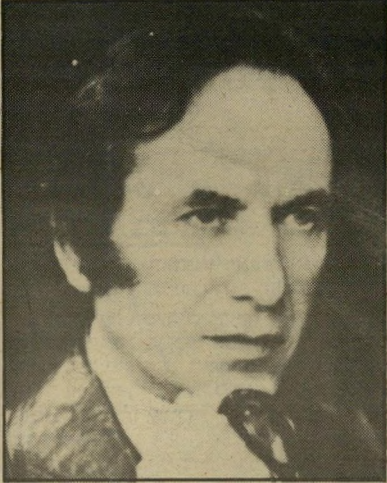
סבורני כי אהרון אפלפלד ואחרים, שכתבו וכותבים על השואה, בארץ ובח"ל, בעברית ובשפות אחרות, היטיבו פי אלף לתאר כל הנדרש תיאור.

אבל גם בלי קשר, אינכם רשאים לשלול מחצית הגליון מקוראיכם. **ד"ר משה עמנואל**, ירושלים

דיעה שונה

על אלי ויזל («איגרת העורך», העולם הזה 6.10.87).

בגליון הגיהסוכות מביע עורך העולם הזה את דעתו על הסופר אלי ויזל. יורשהנא לי לציין

סופר ק. צטניק, מקצה אל קצה

שרעתי על אלי ויזל שונה מזו של העורך מקצה אל קצה.

יש לדעת שאם מלמדים היום באוניברסיטות על השואה, ואם הדור הצעיר של ימינו (בעיקר בארצות-הברית) מטה אוזן לשואה — הרי זה הודות לאלי ויזל. **ק. צטניק**, תל-אביב

ברחה פרטית

עוד על זיהוי סרט שנחקק בזיכרונו של עורך העולם הזה («יומן אישי», העולם הזה 2.9.87 והלאה).

ובכן הקטע הזה, של פוקרמוק, מופיע בסרט אפריקה זונקת, עם בוט אבוט ולו קסטלו: היה מעניין לקרוא שקטע זה נחקק בזיכרונו של אורי אבנרי, כי חשבנו שרק אהנו — בעלי ואני — התלהבנו מכך, ובמשך השנים זו הפכה להיות הבדיחה הפרטית שלנו («סחור... סחור...»).

יש לנו ארוויק קטן וצנוע (כו מונחים כמה כלי-עבודה שימושיים, פטיש ומכרז, וגם סכונ ותמרוקים). כדי להגיע לארון צריך ללכת סחור... סחור... סיבוב שלם מהפרוזדור, דרך המיטבח ועוד פניה קטנה ימינה או מהפרוזדור דרך הסלון ועוד פניה שמאלה. או מי שמחפש פטיש או מכרז, סבון או מיטחת-שיניים, הולך לארון הפוקרמוק.

רחל פישמן, טיבון. אוסטרליה

האבא של הזמרת

על פרט ביוגרפי בחייה של מאר"י יאן מייטפל («תמרוקים», העולם הזה 9.9.87).

אני אוהבת לשמוע את פייתפול בזכות קולה ולא בזכות ייחוסה המישפחתי. אבל אם כבר, אז כבר.

הוכרתם את מישל-היד של אביה, אבל לא דייקתם. אביה של מארייאן פייתפול איננו רופא. הוא מרצה לאמנות. ואמה, אב, היא בת אצילים אוסטרלית. **מאיריה גילת**, רחובות

«מותם של מיליונים הופך סטאטיסטיקה, שכן המוח האנושי אין בכוחו לתפוס זאת, ואילו מותו של יחיד הוא טרגדיה...»

והרי בגוף שני היה יחיאל כותב, כמי שרק השליחות חשובה לו, לגיבורי היה מעניק שמות כפרבר, שניהל את הדיאלוג עם הרב משילון, ואילו עתה מנהל יחיאל דינור את הוויכוח עם הרב משילון, לא-יעוד פרבר — גיבור שיצר יחיאל לצורך התחמקותו מלספר את סיפורו הוא. ואילו כאן, בדירת, הוא מעלה את הקטע המהדהר עדיין באוזניי.

רבי, רבי, אני זועק, כלום אפשר שהעשן של ואוקא הסנדלר העולה לשמיים נעלם שם סתם כך?

ואו פרוץ יחיאל בזעקה אל הרב משילון: «גלה תגלה את סופו של המלאך שלא רצה לגלות את שמו ליעקב». טוב האנונימיות, ההכללה והרצון לחשוף את הפנים שמאחורי המסכות.

כל אותו ערב יוס'כיפור ומחרתו עברו בכעין סיאנס של מדיומים, שיחיאל עצמו החליף. כשהוא הופך לוואוקא, אין זכר לפרבר, אלא כיחיאל המנהל שיגוישיח וויכוח נוקב עם הרב משילון.

ידעתי, אני כאילו נוגע בכשר החי. ערימות שלדייאדם הפכו למוחשיים בעזרת תיאוריו הקולחים והפורצים, עד שהצלחתי לשחרר את המעצורים שמנעו ממני להירתם למשימה, שיחיאל השביע אותי לבצעה לשם השלמת שליחותו. אך גם ידעתי שתיאוריו הקולחים של יחיאל מלווים באותה תזוית שטופת-אמוק שקרנה מעיני הקודחות. הם שיחררו את ידי מאותם מטילים כבדים, שחטמו את שטף הרישומים, עד שיבשה הדיו במיכחול.

לפתע קלחו הרישומים, וההדפסים שהיו אמורים, בסופו של דבר, ללוות ספרית-עודה זה של אושוויץ. ואו העליתי חרש מישאלה אתת ויחידה. לוא תוכל רוחו של ק. צטניק לחדור לגופו של דינור, ולפרוץ באותה בלתי-אמצעיות שאיפיינה בעבר את המעמד בביתו כאותו ערב יוס'כיפור של שנת 1966, ויוס'כיפור שלאחריו, או אז ניתן היה להמחיש בעוצמה מגנטית את הנוראה שבקטטרופות, שאותן עברה האנושות. את שיחיאל העלה לפניי באותו יוס'כיפור נורא שלפני שני עשור שנים, ואשר גרם לזעזועו שצעמנו המאנית והיי

שירה הפכה אותי משומע קשוב לקורבן גרף של אותו סינדרום-האפר, ולשותף פעיל של אותו ספר כוכב האפר. שאלתי צורפו 18 הרפסידי-האבן שהרבתי בקצב של אחוד-סירוף. והנורא ביו"ת — אילו הייתי נעזר או ברשם-קול, היינו מקדימים לתעד בשני עשור שנים את מה שחווה כעזרת טיפול האל-אסדי — את הצופן שאותו פיצח יחיאל דינור עתה, 20 שנים לאחר מכן, ואשר ראה אור לראשונה בעיתונכם: חברו יחיו עורך העולם הזה אורי אבנרי ועורך מוספו הדף החדש נתן דו, ואיפשרו לציבור הרחב לחדור לרויה של הבערה המכלה הכל — לא עוד «פלנטה אחרת» אלא אתה ואני והשואה הגרעינית שבדרר: ול-אחר את מוקדי הבעירה. שוב עולה לנגד עיניי צילום נורא שהתפרסם בקריגס פיבל (KRIEGS FIBEL) לברטולט ברבט, אסופת צילומי עיתונים שהוא ליקט תוך כדי מילחמת-העולם השנייה, ובו צילה של אשה הנוכרת בין תלי-הריסות ביתה שנותרו לאחר ההפצצה... מתחתיו מרובעו המתומצת של ברבט, בתריגומי החופשי:

אל לך לחפש אשה — אותם לא תמצאי יותר! אך גם את מר גורלך אל תאשימי כוחות-האופל שהביאו את השואה להם יש שם, גם כתובת וגם פנים... מי יתן ופתיחות זו — הן העזתו והיענותו של חברי דינור לחשיפה הגדולה, הן המקום אותו הקדיש העולם הזה בפרסמו את פיצוחו של הצופן, ישברו בסופו של דבר את מחסום הארישות הנורא.

עד כאן המיכתב של גרשון קניספל. הוא ציף לי את אחר ההרפסים.

הואוקא היה זה שנעקק על תנורה-לבנים... הואוקא החל לקרוע עור ועצמות. גידים ובשר לא היו שם... נזכרתי באימרה שיוחסה לטסאלין, ו

«מכאן לא נצא עד שאגמור להעלות לפניך את סיפורה של אושוויץ, כעדות מכליראשון. סירבת לבצע את ההדפסים לכוכב האפר משום שלא עברת את הוויית אושוויץ על בשרך: «ביוס-כפור זה נעבור את חוויית אושוויץ שנית» הפטיר יחיאל בקול-החם הרישי, כשהוא מסנן כל הברה מבין שיניו הקמוצות.

לא יכולתי להטיל ספק ברצינות כוונותיו. זכרתי את תיאוריה של נינה על מצבייה-להץ שבהם היה נתון יחיאל בשהיותיו הארוכות בצדריי אשר בפרדס אביה, הפרופ' יוסף אשרמן, אשר באיזור השרון, שבו עשה יחיאל ימים כלילות כהעלותו את «עדותו» על הנייר.

נראה היה שעתה הוא נמצא באותו «טראנס», שאינו ניתן לריסון שעה שהדיבור "אוחז בו ללא מעצורים. הפעם מתרחש הדבר ברירת, שבה אנהנו נעולים, וגורל משותף מצפה לנו. חוויית מה-«פלנטה האחרת».

מישפטים חסרי-פשר, מגומגמים, הברות בוטות החלו מתפרצים, קולחים כנחשול ארי, ובעיקבותיו תיאורתי, ובגוף ראשון, שתמונה רודפת תמונה, ובתיאור ציבועני מרתק, בעושר

קניספל: ליתוגרפיה ל, בוכביהאפר" של ק. צטניק (1966) ביוס'כיפור, בני אר'אסדי

קניספל: ליתוגרפיה ל, בוכביהאפר" של ק. צטניק (1966) ביוס'כיפור, בני אר'אסדי

של גוונים ובניי-גוונים נדירים, הוא מעלה לפרטיי פרטים ובכוח מהפנט ומחשמל אושוויץ אחרת! והרי הטכסט-המנוסקריפט היה בידי מזה חוד"שיים ימים. עברתי עליו שוב ושוב, ולא השכלתי לצלול למצולות תהום המוות והחידלון — היתה כאן, כפי הנראה, הרחקה נואשת של מנגנון-ההישרדות.

«הארם שהיה מוטל על תנור הלבנים» לא היתה לו היכולת לחזור אל מעבר למעטה אותו מנגנון-ההישרדות... נוצרה אצלי רתיעה הולכת וגוברת לסמלים, כאילו להנציח את «גיא ההריגה» כ«תוך כללי» סטרייטי-פיי-משהו. כאן נוצר המחסום!

אך לפתע פרץ מפיו של יחיאל שמו של ואוקא הסנדלר, ושולחך-הסנדלרים שלו הגודר עימו,

ואוקא היה זה שנעקק על תנורה-לבנים... הואוקא החל לקרוע עור ועצמות. גידים ובשר לא היו שם... נזכרתי באימרה שיוחסה לטסאלין, ו

קניספל: ליתוגרפיה ל, בוכביהאפר" של ק. צטניק (1966) ביוס'כיפור, בני אר'אסדי

כאשר החלטנו — נתן דו ואני — לעשות את המעשה החריג ולפרסם את סיפורו של יחיאל (ק. צטניק) דינור כמעט כמלאו בגליון אחר של העולם הזה (6.10.87). ידענו שאנחנו מקבלים על עצמנו סיכון גדול. איך יגיבו הקוראים על מעשה זה, השולל מהם באותו גליון כמה מדורים שהם רגילים להם?

קיבלתי הרבה תגובות. היו תלונות. אך נרמה לי שהרוכ הגדול של הקוראים חשו שהם זכו בחוויה יחידה במינה.

בין כל התגובות שקיבלתי, בולט מיכתבו של הצייר גרשון קניספל מחיפה, שסיפר על חוויה אישית במיוחד.

את המיכתב הכתיר במילים «סינדרום האפר», והקדים לו מוטו מדברי ברטולט ברבט: «כוחות-האופל, שהביאו את השואה, יש להם שם, גם כותבת וגם פנים...»

זו לשון המיכתב: היה זה ערב יום הכיפור — 1966, מיספר ימים

לאחר שרחיתי את נקשתה של נינה דינור לעצב סידרת הרפסים לכוכב האפר לק. צטניק (יחיאל דינור).

הנזוא היה «גדול» עליי. הבעתי את דעתי כי המחשבה של «השואה» תוכל להיעשות אך ורק על-ידי מי שחווה אותה על בשרו...

הפעמון צילצל בדירתי, וכפתח עמד יחיאל — חזות-פניו מזוהר, ויפי שערו וקנו כבן-שבוץ, עיניו יקרו בארמוניות מזוהר. הוא ניצב שם, כולו נרגש, כמבקש מיקלט.

מעולם לא ראיתיו במצב זה. הופעתו היתה דרך קבע ללא-ירבב, קפון בלבשו, מגולה למיטע.

מראהו העלה בזיכרוני את הקלושארים הפאריסאיים, הנמלטים עם לילה אל מתחת לגשמים.

«אתה לברז» היקשה יחיאל ונכנס. נעל את הדלת, כמי שמבקש להמתיק עימי סוד, והוציא את המפתח ממעול הדלת. שילשלו לכיסו.